

студента необхідних знань і вмінь на репродуктивному рівні; сформованість основних дослідницьких умінь; володіння сучасним ІКТ-інструментарієм проведення досліджень у певній предметній галузі; наявність мотивації та емоційно-вольової налаштованості до такої діяльності; наявність системи різнорівневого індивідуалізованого управління самостійною роботою майбутнього фахівця.

Систематична педагогічна діагностика дає змогу викладачу з'ясувати рівень підготовленості студента, рівень потрібної йому допомоги з боку викладача, оптимальний вид управління самостійною роботою студента.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у деталізації методів діагностики готовності студента до навчальних досліджень та апробації нових методів індивідуалізованого управління його самостійною роботою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колгатін О. Г. Обчислювальний експеримент при вивченні процесів переносу в шкільному курсі фізики / О. Г. Колгатін, О. В. Харченко // Информационные технологии: наука, техника, технология, образование, здоровье: сб. науч. трудов ХГПУ. – Харьков, 1998. – Вып. 6. – Ч. 4. – С. 437–439.
2. Кухаренко В. Н. Методика проведения вычислительного эксперимента / В. Н. Кухаренко, А. Г. Колгатін // Тезисы докладов I Междунар. конф. «Компьютерные программы учебного назначения» (3–5 сентября 1993 г.). – Донецк: ДонГУ, 1993. – С. 276–277.
3. Синельник И. В. Управление учебной деятельностью студентов с помощью компьютерных средств: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / И. В. Синельник. – Харьков, 1995. – 250 с.
4. Раков С. А. Організація навчальних дослідницьких робіт з основ математичного аналізу засобами пакета MathCAD: навч. посібник / С. А. Раков, Т. О. Олійник, М. І. Ніколаєвська. – Харків: Основа, 1993. – 132 с.
5. Обчислювальний експеримент як елемент педагогічної технології / Л. І. Білоусова, Т. В. Белявцева, О. Г. Колгатін, Л. С. Пономарьова // Информационные технологии: наука, техника, технология, образование, здоровье. Труды Междунар. науч.-тех. конф. (12–14 мая 1997 г.): в 5 ч. – Харьков, 1997. – Ч. 5. – С. 373–375.
6. Відкриття геометрії через комп'ютерні експерименти в пакеті DG; за ред. С. А. Ракова, В. Ю. Бикова. – Харків: ХДПУ, 2002. – 134 с.
7. Лабораторний практикум з чисельних методів на базі пакету MathCAD: навч. посібник / Л. І. Білоусова, Т. В. Белявцева, О. Г. Колгатін, Л. С. Пономарьова. – К., 1998. – 164 с.
8. Теплицький І. О. Елементи комп'ютерного моделювання: навч. посібник / І. О. Теплицький. – Кривий Ріг: КДПУ, 2009. – 267 с.
9. Програма спеціального курсу «Навчальні дослідження та їх підтримка засобами ІКТ у курсі математики загальноосвітніх навчальних закладів» / М. І. Жалдак, В. Ю. Биков, Ю. О. Жук та ін. // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: зб. наук. праць. Вип. VI: в 3-х томах. – Кривий Ріг: Вид. відділ НметАУ, 2006. – Т. 1: Теорія та методика навчання математики. – С. 4–20.

УДК 378.2

Л. І. КРАМАРЕНКО

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У НІКОПОЛЬСЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УЧИЛИЩІ

На основі аналізу наукової літератури визначено сутність і значення використання моніторингу як засобу забезпечення якості вищої освіти. Розглянуто функції моніторингу та проаналізовано його організацію і проведення на прикладі Нікопольського педагогічного училища Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет». Окреслено основні завдання моніторингу для здійснення методичного керівництва різними видами діяльності, пов'язаними із забезпеченням якості підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі. Визначено механізм управління якістю освітніх послуг і підготовки конкурентоспроможного компетентного майбутнього фахівця.

Ключові слова: моніторинг, моніторинг в освіті, педагогічний моніторинг, призначення моніторингу, якість освіти.

СИСТЕМА МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В НИКОПОЛЬСКОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ УЧИЛИЩЕ

На основе анализа научной литературы определены сущность и значение использование мониторинга как средства обеспечения качества высшего образования. Рассмотрены функции мониторинга и проанализированы его организация и проведение на примере Никопольского педагогического училища Государственного высшего учебного заведения «Криворожский национальный университет». Определены основные задачи мониторинга для осуществления методического руководства разными видами деятельности, связанными с обеспечением качества подготовки будущих специалистов педагогической сферы. Раскрыт механизм управления качеством образовательных услуг и качеством подготовки конкурентоспособного компетентного будущего специалиста.

Ключевые слова: мониторинг, мониторинг в образовании, педагогический мониторинг, назначение мониторинга, качество образования.

L. I. KRAMARENKO

THE VOCATIONAL TRAINING QUALITY MONITORING SYSTEM OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN NIKOPOL PEDAGOGICAL COLLEGE

The essence and importance of monitoring as a means to ensure the higher education quality on the basis of the theoretical analysis of scientific literature is defined in the article. The monitoring functions are considered, and the process of monitoring organization and its carrying out on the example of Nikopol Primary School Teachers' Training College of the State Higher Educational Establishment 'Kryvyy Rih National University' is analyzed. The main tasks of monitoring for methodological guidance implementation of different activities related to ensuring the quality of training of pedagogical sphere are defined. The mechanism of educational services quality management and the quality of competent and competitive future specialist training are described.

Keywords: monitoring, education monitoring, pedagogical monitoring, monitoring purpose, the quality of education.

Національна доктрина розвитку освіти України, враховуючи суспільні інтереси, пріоритетним напрямом визначає підвищення якості освіти і наголошує на оновленні її змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. Проблема забезпечення якості освіти є наскрізною в Болонському, Копенгагенському і Туринському процесах, відповідні програми заходів реалізуються як на регіональному, національному і галузевому рівнях, так і на рівні окремих навчальних закладів.

Одним з інструментів забезпечення якості освіти є моніторинг. Здійснення моніторингу освітнього процесу держава бере на себе шляхом регулярного збору інформації, об'єктивного аналізу та прийняття відповідних рішень. Всебічний моніторинг навчально-виховного процесу дає змогу оперативно вирішувати поточні проблеми, не чекаючи їх можливого розвитку.

Загально відомо, що умовою успішної діяльності вищого навчального закладу (ВНЗ) є наявність чіткої системи забезпечення і контролю якості освітніх послуг. Основний засіб вивчення якості освіти – це моніторинг, система інструментарію якого здатна оцінити ефективність освітнього процесу та передбачити подальші кроки до її підвищення.

За останні роки інтерес до моніторингу в педагогіці активізував. Сучасні дослідження акцентують увагу на управлінні якістю освіти (М. Поташнік), управлінні якістю освіти на основі новітніх інформаційних технологій (Д. Матрос, Д. Полев, Н. Мельнікова), вдосконаленні організації освітнього процесу (Л. Мойсєєва), організації поточного відслідковування системи набутих знань, умінь і навичок (В. Аванесов); оцінюванні навчальних програм (Д. Кемпбелл) [3, 8, 9].

У теорії й практиці освіти існують різні підходи до моніторингу. Одні вчені та практики (П. Анісімов, В. Зуєв, О. Майоров, Л. Шибаєва) вважають його засобом удосконалювання системи інформаційного забезпечення управління освітою, інші (А. Галаган, А. Савельєв, Л. Семушіна) – підвищення ефективності стратегічного планування розвитку середньої й вищої професійної освіти. А. Орлов розглядає моніторинг у контексті підвищення якості управлінських рішень і здійснення педагогічних інновацій; В. Кальней, Н. Міхайлова,

Н. Селезньова – як засіб оцінки якості освіти; М. Гузаїров, І. Єлісеєв, А. Сапронов – як інформаційну основу в системі оцінювання й управління якістю освіти на регіональному рівні; І. Вавилова, Л. Виноградова, В. Лукманов, Т. Макарова, Н. Нікітін й інші дослідники – на рівні навчального закладу, особистості педагога, студента, учня [1; 4; 5].

Натомість в сучасній українській педагогічній науці недостатньо розроблені підходи до виявлення критеріїв якості освіти, механізмів моніторингу та процесів його використання.

Мета статті – визначити заходи і вказати процедури забезпечення якості освіти в Нікопольському педагогічному училищі (НПУ) Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет».

Відповідно до мети передбачено виконання наступних завдань: на основі аналізу наукової літератури розробити значення використання моніторингу як засобу вивчення якості вищої освіти; розглянути функції моніторингу; дослідити процес організації і проведення моніторингу на прикладі НПУ.

У сучасному розумінні моніторинг виконує роль процесу діагностування. Він використовується в різних сферах суспільної діяльності, а отже, належить до різних галузей наукового знання: його застосовують в психології, медицині, педагогіці та інших науках. Аналіз наукової літератури дає підстави вважати, що залишилося мало галузей наукового знання, де б моніторинг не використовувався.

Моніторинг розглядається як механізм контролю й відстеження якості освіти, постійне спостереження за навчально-виховним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або першочерговим пропозиціям, що дозволяє виявити тенденції розвитку системи освіти.

Отже, моніторинг – це спеціально організований, постійний, цільовий контроль і діагностика стану освіти на базі систематизації наявних джерел інформації, а також спеціально організованих досліджень і вимірювань з метою зіставлення реального стану з очікуваними результатами, відстеження ходу будь-яких процесів за чітко визначеними показниками. Призначенням його є забезпечення зворотнім зв'язком всіх учасників освітнього процесу, що дає можливість вносити послідовні зміни в хід реалізації освітньої програми для підвищення її якості та результатів [7].

У педагогіці моніторинг має свої етапи становлення й розвитку. Інтерес до нього як явища педагогічного процесу виник в 30-ті роки ХХ ст. Шлях становлення та розвитку моніторингу у світовій системі педагогіки, за дослідженням О. Ляшенко [5], пройшов три етапи: структурування змісту освіти; проведення міждержавних моніторингових досліджень; завершення формування моніторингу як цілісної системи.

У роботі О. Майорова [6] розглянуті не лише історія становлення моніторингу, а й подана розгорнута класифікація його видів за різними ознаками, сформульовані вимоги до інформації зворотного зв'язку, визначені основні функції. За визначенням вченого, моніторинг в освіті – це система збору, обробки, збереження і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку [6].

На думку В. Андреева, педагогічний моніторинг становить «системну діагностику якісних і кількісних характеристик ефективності функціонування і тенденцій саморозвитку освітньої системи, включаючи її цілі, зміст, форми, методи, дидактичні й технічні засоби, умови і результати навчання, виховання і саморозвитку особистості і колективу» [1].

Таким чином, моніторинг в освіті – це система збирання, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її компоненти, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, що дозволяє робити висновки про стан об'єкта в будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку.

Педагогічний моніторинг є формою організації, збирання, збереження, обробки та розповсюдження інформації про педагогічні системи, що дає можливість безперервного стеження за їх станом і прогнозування відповідно їхнього розвитку.

Якість освіти – становить інтегральну характеристику системи освіти, котра відображає ступінь відповідності досягнутих реальних освітніх результатів та умов освітнього процесу нормативним вимогам, соціальним й особистісним очікуванням [7].

Проте аналіз досліджень моніторингу в галузі освіти засвідчив, що існує чимало ряд невіршених проблем як методологічного, так і прикладного характеру.

Розглянемо, як відбувається моніторинг якості підготовки студентів у НПУ.

Якість підготовки майбутніх учителів має такі складові: якість освіти (знань, способів вирішення завдань); якість методів навчання і виховання (організації, мотивації і контролю навчальної діяльності); якість освіченості особистості (засвоєння знань, умінь та навичок, моральних норм); сформованість професійної і життєвої компетентності випускників.

Моніторинг якості підготовки майбутніх педагогів на будь-якому етапі в училищі – це одночасно і перевірка якості діяльності викладача, організації навчально-виховного процесу, основним результатом якого є комплексна підготовка фахівця до самореалізації в суспільстві.

Моніторинг проводиться на рівнях:

- викладач – предметно-циклова комісія – відділення – училище;
- студент – група – курс – відділення – училище;
- навчальна дисципліна – цикл підготовки – навчальний план.

Моніторинг якості освіти в НПУ здійснюється навчально-методичною комісією відповідно до нормативно-правових документів і спеціального положення. У склад навчально-методичної комісії входять заступники директора з навчальної, навчально-методичної, гуманітарної освіти і виховання студентів, завідувач відділень, завідувачі виробничої практики, соціальний педагог, керівники творчих лабораторій. До проведення моніторингу залучаються й інші фахівці, зокрема, голови предметно-циклових комісій, керівники тимчасових творчих об'єднань залежно від напрямку і змісту досліджень. Склад навчально-методичної комісії для проведення моніторингу затверджується наказом директора училища.

Мета моніторингу НПУ – забезпечення ефективного об'єктивного інформаційного відображення стану якості вищої освіти, відстеження динаміки якості наданих освітніх послуг, результативності управління якістю підготовки педагогів.

Основними завданнями моніторингу є здійснення методичного керівництва різними видами робіт, пов'язаними із забезпеченням якості підготовки майбутніх фахівців в училищі, а саме:

- розробка нормативно-методичного забезпечення системи контролю якості освіти, визначення показників і чинників забезпечення якості освіти;
- наукові розвідки щодо перспектив розвитку вищої освіти і педагогічна експертиза навчально-виховної діяльності училища в контексті стратегій розвитку вищої школи;
- вивчення та узагальнення стану організації навчальної та методичної роботи відділень і предметно-циклових комісій училища;
- експертиза та моніторинг, розробка експертних схем аналізу навчальних планів, освітньо-професійних програм і освітньо-кваліфікаційних характеристик, засобів діагностики щодо їх відповідності державним стандартам;
- організація і проведення анкетування студентів і викладачів з питань якості освіти;
- розробка й апробування системи комплексного рейтингування викладачів училища (діагностика науково-методичного забезпечення викладання навчальної дисципліни, методика діагностики науково-педагогічної діяльності викладачів, орієнтовні норми контролю та критерії якості викладання, орієнтовна схема аналізу відвіданого заняття, методика діагностики «Викладач очима студентів», «Рейтинг викладача» (думка колег), схема самоаналізу діяльності викладача тощо);
- розробка методик самодіагностики успішності студентів (за результатами - поточного, тематичного, підсумкового видів контролю; виконання індивідуальних планів, самостійної роботи тощо);
- розробка орієнтовного графіка внутрішньоучилищного контролю;
- розробка рекомендацій для прийняття управлінських рішень за результатами аналізу якості освіти;
- підготовка пропозицій щодо формування планів видання (придбання) наукової, навчальної та методичної літератури на основі аналізу науково-методичного забезпечення якості освіти;
- підготовка і проведення науково-практичних і навчально-методичних конференцій, семінарів, тренінгів, «круглих столів», педагогічних читань, майстер-класів тощо;
- видання матеріалів вищеперелічених заходів, публікації передового досвіду у фахових виданнях;
- підготовка й участь в процедурах самоаналізу та комплексної оцінки діяльності училища;

- наукова робота викладачів, керівництво студентською дослідницько-пошуковою роботою.
  - підготовка щорічних звітів діяльності структурних підрозділів зокрема та училища загалом;
  - проведення соціологічних, соціометричних та соціально-психологічних досліджень, анкетування, опитування щодо конструктивних, гуманних відносин у колективі;
  - спостереження за навчальним процесом (проведення декад, фестивалів методичної творчості викладачів, відкритих занять, контрольне їх відвідування адміністрацією, взаємовідвідування тощо), метою якого є визначення шляхів його інтенсифікації, зокрема, внаслідок удосконалення організації, використання інноваційних освітніх технологій, впровадження результатів творчих і науково-дослідницьких робіт, активізації пізнавальної діяльності студентів, підвищення рівня кваліфікації викладачів, ефективнішого використання навчальних, кадрових, інформаційно-комунікаційних, матеріальних і технічних ресурсів;
  - розробка та впровадження технологій стандартизованого тестування якості навчання;
  - розробка пакетів контрольних завдань, тестів для оцінювання навчальних досягнень і проведення інших форм атестації абітурієнтів, студентів і випускників училища;
  - соціальний моніторинг, з метою дослідження сучасного стану регіонального освітнього середовища, вивчення попиту на освітні послуги, які пропонує училище, визначення рівня компетентнісної підготовки випускників, задоволення якістю освіти випускників роботодавцями, вирішення питань профорієнтації та працевлаштування випускників тощо;
  - вивчення та узагальнення досвіду інших ВНЗ I–II рівнів акредитації щодо діяльності експертних служб і моніторингових досліджень, взаємодія та співпраця з провідними ВНЗ, МОН України, відділами управління якістю освіти;
  - аналіз матеріалів моніторингу і проектування системи управління якістю освіти.
- Об'єктами моніторингу в училищі є:
- навчальне середовище (контингент студентів, його диференціація; кадрове (педагогічне) забезпечення);
  - навчальний процес (аналіз стартового, проміжного та підсумкового контролю за рівнем навчальних досягнень);
  - якість та результативність педагогічної діяльності викладачів.
- Моніторинг в НПУ здійснюється за різними напрямками залежно від його мети, рівня здійснення та обстежуваного об'єкта.
- Основними напрямками моніторингу в училищі є:
- реалізація державної політики у сфері вищої освіти, контроль за дотриманням законодавчих актів і нормативно-правових документів про вищу освіту структурними підрозділами, предметно-цикловими комісіями, викладачами училища;
  - оснащеність навчального процесу;
  - рівень навчальних досягнень у розрізі окремих студентів, групи, курсу, відділень;
  - вивчення та узагальнення стану організації навчальної та методичної роботи предметно-циклових комісій, відділень;
  - вивчення стану відповідності навчальних та робочих навчальних програм нормативних та вибіркових дисциплін встановленим нормам;
  - організація управлінської діяльності;
  - організація та проведення директорських, комплексних контрольних робіт;
  - підведення підсумків екзаменаційних сесій тощо.
- Залежно від обраних напрямків в НПУ використовуються різні види вимірювань: педагогічні, дидактичні, соціологічні, психологічні, статистичні тощо.
- Реалізація моніторингу передбачає організацію постійного відстеження і накопичення даних на основі:
- 1) документів і матеріалів, отриманих у ході акредитації та ліцензування, державної підсумкової атестації випускників, підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників.
  - 2) результатів планових і спеціально організованих моніторингових досліджень.
- Отримана в процесі моніторингу інформація має відповідати таким вимогам: об'єктивність (відображення реального стану справ); точність (мінімальність у похибках вимірювань); повнота (оптимальність джерел інформації); достатність (прийняття обґрунтованих рішень);

систематичність (приведення різноджерельної інформації до спільного знаменника); оперативність (своєчасність інформації); доступність (реальність вирішуваних проблем).

Таким чином, моніторинг в освіті – це сучасний механізм управління її якістю. Він допомагає відстежувати та своєчасно коригувати будь-який процес в освітній сфері. Однак варто знати, що лише той студент, який чітко уявляє мету свого навчання, може бути вмотивований до свідомих дій, спрямованих на позитивну динаміку якісного зростання. І тільки тоді викладач працювати над своїм професійним рівнем, буде самоудосконалюватись, буде постійно, запроваджуватиме ефективні методики навчання та виховання, надаватиме послуги студентам, які б задовольнили потреби сьогодення, якщо він буде зацікавлений у результаті. Це обов'язкова умова забезпечення якісної освіти в умовах педагогічного училища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В. И. Проблемы педагогического мониторинга качества образования / В. И. Андреев // Известия Российской Академии наук. – 2001. – № 1. – С. 37–40.
2. Бачинський П. І. Моніторинг якості управління загальноосвітніми навчальними закладами / П. Бачинський // Ефективність державного управління: зб. наук. праць – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 11. – С. 205–209.
3. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект / О. І. Гура. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. – 332 с.
4. Лукіна Т. О. Освітній моніторинг як складова частина управлінської діяльності в ЗНЗ // Управління освітою. – 2006. – № 4. – Вкладка № 1. – С. 1.
5. Ляшенко О. І. Концептуальні засади моніторингу якості освіти / О. І. Ляшенко // Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С. 21–23.
6. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании / А. Н. Майоров. – СПб.: Образование-Культура, 1998. Кн. 1. – 344 с.
7. Положення про моніторинг якості освіти у Нікопольському педагогічному училищі Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет». – Нікополь, 2013. – 5 с.
8. Хриков Є. М. Теоретико-методологічні засади моніторингу професійної підготовки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
9. Шишов С. Е. Школа: мониторинг качества образования / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 320 с.

УДК 37.013.73

Г. М. ГРУЦЬ

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Розглянуто проблему формування мовної особистості засобами гуманітарних дисциплін. Проаналізовано думки науковців про роль рідної мови у розвитку духовної культури особистості. Охарактеризовано сутність поняття «мовна особистість». З'ясовано, що нині здійснюється манкуртизація мешканців східних регіонів України. Проаналізовано семантичне наповнення слів «честь», «гідність», «освіта». Доведено, що важливим фактором розвитку мовної особистості є формування переконань майбутніх фахівців у тому, що психічне і духовне здоров'я країни залежить від відповідального ставлення до слова як національного коду. Наведено приклади ментальної відмінності української та російської мов. Представлено результати анкетування студентів стосовно необхідності формування мовної особистості і захисту рідної мови.

Ключові слова: *духовна культура, мовна культура, манкуртизація, мовна особистість, мовні символи.*

Г. М. ГРУЦЬ

ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН

Рассмотрена проблема формирования языковой личности средствами гуманитарных дисциплин. Проанализированы мысли научных деятелей о роли родного языка в развитии духовной культуры личности. Охарактеризовано сущность понятия «языковая личность». Определено, что сегодня осуществляется манкуртизация жителей восточных регионов Украины. Проанализировано семантическое наполнение слов «честь», «достоинство», «образование». Доказано, что важнейшим